

Geen toekomst voor wie het recht van de sterkste in het vaandel heeft staan

Jaap Dekker

Het is een smerige oorlog die Rusland voert met gerichte aanvallen op ziekenhuizen en cultuurinstellingen, moordpartijen, graanroof en vernietiging van woongebieden. Poetin zou Oekraïne graag uitwissen, omdat het in zijn ogen geen recht van bestaan heeft. Dat is hem nog niet gelukt, maar de verwoestingen gaan onverminderd door. Hoe ver moet het Westen dan gaan in het sturen van steeds meer en krachtiger wapens? Natuurlijk moet Oekraïne zichzelf kunnen verdedigen, maar wat als dit niet tot de gewenste overwinning leidt en de vernietiging alleen maar groter wordt? Een duivels dilemma.

In de binnenstad van Hoorn verhalen gevelstenen van een zeeslag waarin de West-Friezen in 1573 de Spaanse vloot van admiraal Bossu versloegen, met gebruikmaking van het bijbelverhaal over Amalek (Exodus 17:8-16): 'Het land dat schut, en beeft, den vijand die komt aen; hij wil met Amalek gantsch Israël verslaen. Hij kooft met groote magt, maar Godt heeft ons gegeven ook Arons ende Hurs, wiens namen zijn geschreven.' Het is het sluitstuk van een doorlopende geveltekst die drie 17e-eeuwse huizen, de zogenoemde Bossuhuizen, fraai versiert.

Wanneer ik deze tekst gebruik om studenten uit te leggen wat hermeneutiek is, ontstaat vaak een gesprek over de identificatie van het vaderland met Israël en van de Spanjaarden met Amalek. De Tachtigjarige Oorlog werd door velen religieus geduid, maar er zitten wel theologische haken en ogen aan de gelijkstellingen met dit bijbelverhaal. De focus op de 'Arons ende Hurs' is tegelijkertijd heel treffend. De geveltekst noemt eerst de strijders op zee, maar richt de aandacht vooral op hen die voor de overwinning gebeden hebben: 'daer sijnder op het lant die Godt met Mooses bidden tot dat men over wint gelyck het is geschiet.'

In de Bijbel wordt de strijd tegen Amalek op de berg beslist. Daar strekt Mozes zijn handen met de staf van God uit naar de hemel, een gebaar van gebed en getuigenis tegelijk. In de vlakte is Jozua intussen degene die de wapens hanteert en ook moet hanteren, want de aanval is gericht op de meest kwetsbaren onder het volk (Deuteronomium 25:18). Zodra Amalek de overhand krijgt, schieten Aäron en Hur echter niet Jozua te hulp met extra menskracht en wapens maar ondersteunen zij Mozes in zijn gebed. Een tegenstander die bezeten is door vernietigingsdrang en een heel volk wil uitwissen kan uiteindelijk alleen door God zelf worden overwonnen.

Dan maar geen wapens meer sturen naar Oekraïne? Dat is allereerst een politieke afweging. In het bijbelverhaal hebben Mozes en Jozua ieder hun eigen rol. Het hoort bovendien bij de menselijke verantwoordelijkheid om ook zelf te vechten tegen agressors die vrede en vrijheid bedreigen. Maar naast Westerse wapens heeft Oekraïne ook 'Arons ende Hurs' nodig, mensen die steun geven in gebed. Niet omdat Oekraïne vandaag net als Israël volk van God zou zijn. Een dergelijke identificatie zou hermeneutische kortsluiting geven. Wel omdat Amalek vele verschijningsvormen kent en ook in Poetins oorlogsvoering herkenbaar is. In zijn vernietigingsdrang draagt Amalek steevast fascistische trekken of het zich nu tegen Israël of andere volken richt: 'Amalek is het complot van het laffe geweld tegenover weerlozen' (Niek Schuman, 1936-2018). Dat complot laat zich zelfs met de modernste wapens niet uitroeien. Gods belofte om zelf de herinnering aan Amalek onder de hemel

Deze bijdrage verscheen als theologenblog van de BEST onderzoeksgroep op de websites van het Nederlands Dagblad (7 juni 2022) en van het Friesch Dagblad (10 juni 2022). Dorgeplaatst in de papieren editie van het Nederlands Dagblad (17 juni 2022).

weg te doen is dan nog het meest hoopgevend. Er is geen toekomst voor wie het recht van de sterkste in zijn vaandel heeft staan.

Deze bijdrage verscheen als theologenblog van de BEST onderzoeksgroep op de websites van het Nederlands Dagblad (7 juni 2022) en van het Friesch Dagblad (10 juni 2022). Doorgeplaatst in de papieren editie van het Nederlands Dagblad (17 juni 2022).